

yleisen linjan mukainen: koneilla ei ole todellista kykyä moraaliseen toimintaan. Ainoastaan ihmisillä on, ja he ovat vastuussa kehittämiensä koneiden toimista itselleen ja Jumalalle.

Kirjan mielenkiintoisimpiin artikkeleihin lukeutuvat Justin McLendonin ja John Paul Arcenon tekstit, joissa kirjoittajat kysyvät, voidaanko virtuaalisesti toimitettuja sakramenteja pitää pätevänä. Lienee kiistatonta, että kaikissa kristillisissä kirkoissa esimerkiksi ehtoollisen ja kasteen suhteen perusoletus on ehtoollisen viettäjä ja kastettavien fyysinen osallistuminen. Voitaisiin-ko etäosallistuminen kuitenkin sallia joissain pakottavissa tilanteissa, kuten liikkumisen estävän sairauden vuoksi? Kysymys on luonnollisesti noussut viime vuosina vahvemmin esille koronapandemian takia. McLendon viittaa Douglas Estesin jo vuonna 2009 julkaistuun kirjaan *SimChurch*, jossa tämä hahmottelee ”laajennettua virtuaalista ehtoollista”. Siinä osallistujat olisivat reaaliaikaisessa yhteydessä toisiinsa seurakunnan jäseniin seuraamalla verkossa joko tallennettua tai suorana lähetettävää messulähetystä ja nauttivat ehtoollisleivän ja -viinin yhtäaikaaisesti kotonaan. Vaikka radion, television ja internetin kautta seurattavat jumalanpalvelukset ovat olleet arkipäivää jo kauan, McLendonin mukaan raja menee sakramenttien toimittamisessa.

Arceno, joka omassa artikkelissaan käsittelee virtuaalisen kasteen mahdollisuutta, ottaa toisenlaisen, kirjan peruslinjasta ja kirkkojen käytännöistä melko radikaalistikin poikkeavan kannan. Hän argumentoi sen puolesta, että etänä suoritettu kaste on sekä teologisesti perusteltavissa oleva että nykypäivän kulttuurissa enenevässä määrin tarpeellinen. Arceno huomauttaa, että teologia on aina kontekstuaalista ja sen on kyettävä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan ja muun muassa teknologisen kehityksen esittämiin haasteisiin. Teologia ei silti saa hukata ajatonta ydintään. Arcenon mukaan tätä vaaraa ei virtuaalisessa kasteessa ole. Kasteen ulkoiset muodot eivät ole ratkaisevia: aivan kuten upotuskaste ja valelukaste ovat syntyneet tietyissä historiallis-kulttuurisissa konteksteissa, niin myös virtuaalikalaste voisi syntyä. Tämä vaatisi ainoastaan sen tunnustamista, että virtuaalitodellisuus on itse

asiassa todellista ja merkittävä osa nykyihmisten elämää. Tällaisesta ajattelusta ollaan kirkoissa tällä hetkellä varsin kaukana, enkä usko, että virtuaaliset sakramentit tulevat saamaan vastakaikua ainakaan lähitulevaisuudessa.

Technology and Theology on kaiken kaikkiaan tutustumisen arvoinen kirja. Vaikka se ei välttämättä tule saamaan alan merkkiteoksen statusta, monet kirjaan valitusta artikkeleista herättävät takuuvarmasti ajatuksia niin kirkon piirissä kuin rivikristityissäkin – puolesta ja vastaan. Kirja on kuitenkin oiva lisä teologian ja teknologian välistä vuorovaikutusta käsittelevään kirjallisuuteen ja vie omalta osaltaan keskustelua eteenpäin – keskustelua, joka lienee vasta alussa.

Juuso Loikkanen, TT, FM, KTM
Kansainvälisten asioiden
suunnittelija, tutkija
Itä-Suomen yliopisto

PHILIP BUTLER

Black Transhuman Liberation Theology: Technology and Spirituality. London: Bloomsbury 2021. 207 s.

Yhdysvaltain musta väestö on ollut teknologia itessään, ja heidän tulisi ottaa tämä tosiasia omaan käyttöönsä ja vapautua valkoisten eurooppalaisten määrittelemästä rasistisesta ja alistavasta transhumanismista. Näin sanoo yhdysvaltalainen teologi Philip Butler, joka muotoilee kunnianhimoisen monitieteisessä teoksessaan materialistista filosofiaa, jota hän nimittää mustaksi transhumanistiseksi vapautuksen teologiaksi.

Kirja alkaa johdannoksi ja yleiskatsaukseksi otsikoidulla luvulla, jossa lukija johdatellaan aiheeseen ja tälle luodaan yleiskatsaus kirjan sisällystöstä ja teeseistä. Johdantoa seuraa neljä päälukua. Ensimmäisessä Butler argumentoi, miten musta transhumanismi tulisi käsittää erittelemällä se, miten mustuuden, ihmisyyden ja transhumanismin käsitteet tulisi ymmärtää. Toisessa luvussa syvennyttään mustan transhumanismin

perustaan, jonka Butler rakentaa mustan elämänvoiman käsitteen varaan. Kokemus tästä elämänvoimasta välittyy bioteknologisesti, sillä ruumis itsessään on jo monimutkaisia biologisia systeemejä hyödyntävä bioteknologinen kokonaisuus. Kolmannessa luvussa Butler keskittyy kuvaamaan mustan arjen spiritualiteetin ilmiöitä ja selittää niiden kokemuksia ja vaikutuksia neurofysiologisen tutkimustiedon valossa. Neljännen luvun otsikko on ”Musta transhumaani vapautuksen teologia”, mutta varsinaisen teologian luomisen sijaan luvussa tarkastellaan mustien teknologiasuhdetta sekä pohditaan, miten kehittyvät teknologiat voivat vahvistaa mustien spiritualiteettia. Viimeisessä viidennessä pääluvussa Butler vetää teesinsä yhteen sekä maalaa muutaman tulevaisuuskuvan.

Butlerin tavoitteena on tarjota mustalle väestölle, johon hän itse kuuluu, työkaluja siihen, miten tiede ja teknologia sekä mustien suhde omaan ruumiiseensa ja omaan uskoonsa voidaan yhdistää. Kirjan argumentteja on kuitenkin paikoin vaikea seurata siksi, että Butler kirjoittaa vyöryttäen ja pitkiä, sivun mittaisia kappaleita käyttäen. Toinen ajatuksen kulun seuraamista vaikeuttava tekijä syntyy Butlerin tavasta käyttää käsitteitä eri merkityksissä. Esittelen seuraavaksi muutamat Butlerin ydinkäsitteisiin sidotut keskeiset ajatukset.

Aloitetaan teknologiasta, jonka Butler ymmärtää laajasti. Välillä musta ruumis on teknologia, välillä teknologia on esimerkiksi kivi, jota ihminen on alkanut varhain käyttää työkaluna. Joissakin yhteyksissä teknologia tarkoittaa jonkin tieteenalan, kuten bioteknologian tai tietoteknologian modernia sovellusta, joka on kehitetty tutkimuksen varaan. Teknologiaa ovat Butlerille ilmeisesti kaikki käytetyt välineet, joilla ihminen pyrkii parantamaan elämäänsä tai elinolosuhteitaan tai ratkaisemaan esiin tulevia tai ennakoitavissa olevia ongelmia. Käsitejärjestelmätkin ovat Butlerin mukaan kehittyvä teknologia. Teknologia on siksi luonnon jatke, ja ihmisen teologinen teknologiasuhde on Butlerin mukaan yhtä perustavanlaatuisuutta kuin teologinen luontosuhde.

Transhumanismin määrittelyssä Butler tukeutuu filosofi Nick Boströmiin: kyse on

ideologiasta, jossa uskotaan ja tähdätään ihmisen älyllisten, psykologisten ja fyysisten kyvykkyyksien kasvattamiseen teknologian keinoin. Aatteen historialliset juuret ovat rasistisia ja mustia eläimellistäviä, minkä vuoksi Butler puhuu erityisestä mustasta transhumanismista, joka raivaa tietä kaiken olevan keskinäisriippuvuutta painottavalle mustalle posthumanismille. Mustan transhumanistin on luovuttava emoatteen mieli-ruumis-erottelusta ja eurosentrisyydestä. Butler kutsuu mustia taistelemaan transhumanismin rasistisia ja kolonialistisia rakenteita vastaan, jotta musta kansa vapautuisi alistavista valtarakennelmista.

Alistavia valtarakenteita ovat myös sähköinen hallinto ja teknokratia, jota automaatio ja big data karttumisen ovat lisänneet. Kun automatisoidaan olemassa olevia ja johonkin historialliseen tilanteeseen luotuja hallintorakenteita, luodaan entistä stagnaattisempi hallintojärjestelmä, jossa mustien amerikkalaisten elämä tasa-arvoisina kansalaisina on vaikeaa. Taistelumetaforan käytöstä huolimatta Butler ei keskity valtaapitävien tai hallintojärjestelmän kritiikkiin, vaan hän kääntää katseen mustan väestön uskomusten, elämäntavan, hengellisyyden ja ruumiin omintakeisuuteen.

Taistelu ei siis Butlerin teoksessa tarkoita hallinnon vallankumouksellista vastustamista, vaan mustien itsensä kehittämistä ja transhumanismin uudelleen määrittelemistä mustille sopivaksi, jotta he osaavat hyödyntää uusien teknologioiden tarjoamat mahdollisuudet. Vapautuksen välineet löytyvät mustasta spiritualiteetista, jonka erityispiirteet ja vaikutukset voivat tarjota välineitä ymmärtää modernia neurotiedettä.

Butler ravistelee väitteillään, joita hän toistaa pitkin matkaa. Mustat eivät ole ihmisiä, sillä ihmisyyden käsite on kolonialistisen kieliteknologian tuote, jolla on tarkoitettu länsimaista valkoista ihmistä. Mustat ovat tämän ihmisyyden ylittäviä eli transhumaaneja olentoja. Määrittelyä Butler perustelee sillä, että se ei rajoita kuten ihmisyyden, vaan on transsendenttia ja samaan aikaan materialismiin sidottua, ja lisäksi kuvaa sitä, miten mustat ovat jatkuvassa kehittymisen tilassa.

Butlerilta voi kysyä, eikö ihmisyyttä voisi vain määritellä uudelleen ilman huomion kiinnittämistä rotuun ja etnisyyteen. Postmodernit transhumanistit ovat yrittäneet päästä eroon rotuun ja etnisyyteen perustuvasta luokittelusta, sillä sen pelätään uusissa älyteknologioissa toistavan ja vahvistavan epätasa-arvoa. Butlerin mielestä rodun ja etnisyyden luokista on mahdotonta irrottautua, sillä musta ei voi hankkiutua eroon ihonväristään eikä kukaan voi häivyttää sukujuuriaan vain siksi, että se aiheuttaa epätasa-arvoistavan luokitteluongelman. Yritys poistaa nämä kategoriat luokitteluista on pyrkimystä vähätellä ja häivyttää historian kerryttämää ”ontologista velkaa ja esi-isien väkivallan viipyileviä vaikutuksia”. Säilyttääkseen mustuutensa ja sen kulttuurisen ja kokemuksellisen ainutlaatuisuuden, Butler ehdottaa, että mustat karistavat rodun ja etnisyyden sijaan ihmisyytensä (s. 39).

Toinen Butlerin provosoiva ja toistuva kaksoisväite on, että musta ruumis *on jo* teknologia, ja siksi mustat ovat jo transhumanisteja. Musta ruumis on monimutkaisten biologisten systeemien joukko, joka tekee elämänvoimalle mahdolliseksi kokea elämän maan päällä. Elämänvoiman merkitystä Butler selittää afrikkalaisen filosofian käsitteellä *ntu*, joka viittaa kaiken olevan, elollisen ja elottoman, taustalla vaikuttavaan ja siten kaikkea olevaa yhdistävään voimaan. Hän tulkitsee elämänvoiman tieteen kielellä tarkoittavan fysiikan lakien mukaista atomien liikettä, joka kuitenkin mustassa ihmisruumiissa elettynä kokemuksena saa mystisiä piirteitä.

Hengellisyydellä on neurofysiologisesti todistettavia fyysisiä vaikutuksista niihin yksilöllisesti ja yhteisöllisesti sitoutuneisiin mustiin ruumiisiin (black bodies). Butlerin mukaan spirituaalisuus pitäisi nähdä uskonnollisen ilmaisun materiaalisina ruumiillisina seurauksina. Mustan hengellisyyden ei tarvitse olla vain kristillistä tai uskonnollista, kuten jumalanpalvelukseen liittyvää hengellistä tanssia, saarnaamista, sen kuuntelemista, rukousta tai esi-isien palvontaa. Ei-uskonnollisia mustan henkisyyden harjoittamisen muotoja Butler löytää ruoanlaittamisesta, puhdistautumisesta, ruokahetkistä perheen tai yhteisön parissa. Yllättävänä lisänä Butler pitää

myös kriisitietoisuutta ja kriisin pohdiskelua (crisis contemplation) hengellisenä käytäntönä. Sen historialliset juuret hän löytää orjalaivoilta, joissa toistensa kieliä tuntemattomat afrikkalaiset jakoivat saman tilanteen ja löysivät yhteyden ja lohtua laulun, hyräilyn, keinumisen ja huojumisen avulla. Käytännön kulttuurisena jatkeena Butler pitää vigilioita ja mielenosoituksia, joita mustat pitävät varsinkin väkivaltaisen kuolemantapauksen jälkeen. Myös ekstaattisella laululla ja tanssilla on tutkimusten mukaan vapauttava voima.

Edellä mainitut hengelliset käytänteet synnyttävät hengellisiä kokemuksia, joilla on kullakin fysiologinen, psykologinen, neurologinen ja somaattinen osa-alue. Näiden biologisten implikaatioiden ymmärtäminen voi auttaa mustaa väestöä oivaltamaan, miten heidän hengelliset harjoituksensa vaikuttavat neurofysiologisella tasolla, ja miten ne voivat siten edistää mielenlaatua, jota vapaustaistelijoilta vaaditaan. Mustaa henkisyyttä voi vahvistaa kehittyvien biologisia ja neurologisia toimintoja mittaavien ja vahvistavien teknologioiden avulla.

Neurotieteitä, psykologiaa, bioteknologioiden tutkimusta, sekä spirituaalisuuden ja vapautuksen teologian tutkimusta yhdistelevä teos on tutustumisen arvoinen kaikille, jotka haluavat ymmärtää materialismin pohjalle rakennettua teologiaa. Vaikka Butler luo nimenomaan mustaa yhdysvaltalaisista transhumanistista filosofiaa, ihmisten neurofysiologinen ja hengellisten käytänteiden universaalius tekee teoksesta ajatuksia herättävää luettavaa monille muillekin ihmisryhmille. Suosittelen kirjaa spirituaalisuuden ja vapautuksen teologiasta sekä eletyn uskonnon ja teknologian yhteyksistä kiinnostuneille lukijoille.

Taina Kalliokoski, TT
Sosiaalietiikan tutkijatohtori
Helsingin yliopisto